

ילדות גדולות

לאה גולדברג ומרים ילן-שטקליס: על ספת הגרפולוג

ל

מהיצמדות לכללים פורצת החוצה. הכתב צפוף יותר, שולי שמאל ישרים פחות, ויש קווים ישרים וחדים. סימנים אלו מעידים על רצון להרפות מהמסגרת ועל כעס מודחק, שמאיים להציף אותה. עם זאת, אם מסתכלים בתוך האותיות, המוקפדות היטב, רואים כי התנועה בכתב היד הססנית ויוצרת צורות שבלוליות. הדבר מלמד על פחדיה לפרוץ את התבנית המקובלת והתכנסותה פנימה.

האות ל' מסמלת קשר הדוק לדמות האב ויחס דו-ערכי כלפיו. בדף הראשון היא נכתבה בצורה מעוגלת ורכה, סימן גרפי המעיד על הפנמה של הערכים והזהרות של היוצרת עם דמותו. בדף השני, האות ל' נשברת, הקו המעוגל, שנכתב ברציפות, נקטע, והוא מסמל הסכמה במישור השכלי-רעיוני, ובו-זמנית קושי רגשי להכיל את מה שמייצג האב.

לעתים, במהלך הכתיבה חלים שינויים החושפים את התלבטויותיו של הכותב ביתר שאת. בדפים אלו של שטקליס ניתן להתחקות אחר התמונות שעוברת אישיותה, הממחישות את המאבק שמתנהל בתוככי נפשה: רצונה להקפיד על החוקים והכללים, והצורך שלה לרצות את הסביבה, מול תחושת המחנק בעולם המסודר, הצפוי והעקבי שיצרה.

ילן-שטקליס חושפת מאחורי הקפדנות את היסודות הילדיים באישיותה. בספרה "חיים ומילים" היא טוענת כי אינה רואה כל הבדל בין ספרות המבוגר לבין ספרות הילד. לשיטתה, נפש המבוגר טעונה קליפות כבדות של ניסיונות ודעת המהווים "שיריוני מגן לנפשו"... "הסירו מעט מן הקליפות הללו מנפשכם ותראו מנגד נפש ילד".

ואכן, מבעד לקליפות דעותיה המגובשות, כאשר מסירים את הזוויות ואת הקווים החדים בכתב, נותרות אותיות מעוגלות, שנכתבו באיטיות בהן החלק האמצעי בולט, תופעות המאפיינות כתבי ילדים.

לאה גולדברג – המרצה והילדה

לפנינו שני כתבי יד שונים של גולדברג. הראשון מראה את גולדברג המרצה הקפדנית באוניברסיטה, שתלמידיה מספרים עליה כי הייתה

כבוד הגיליון החגיגי המוקדש לספרות ילדים, בחרתי לארח על ספת הגרפולוג שתי משוררות ילדים גדולות, אשר השפיעו על דורות של ילדים אז והיום.

לשתיהן קווים ילדיים בכתב ידן המסבירים, במידת מה, את יכולתן המופלאה לתאר בצורה כל כך מדויקת את עולמם של הילדים.

מרים ילן-שטקליס: תלמידה טובה

כתב ידה של מרים ילן-שטקליס ברור, קריא ומסודר. היא משרטטת את האותיות באיטיות, בזהירות ובקפדנות, כדי למנוע אי-הבנות ולהבהיר את עמדותיה ומחשבותיה. ניכר כי היוצרת מחפשת עולם עם סיבתיות, חוקים ברורים וכללי משחק מוגדרים.

הכתב הקטן והפשוט וחסר הקישוטים מעיד על צניעות ועל צורך להשתייך למסגרת ולפעול על פי נורמות מקובלות. נראה כי שטקליס התאמצה לכתוב בהתאם לכללי הכתיבה התמה, ולהוכיח כי היא תלמידה מצטיינת. בסבלנות רבה ובשקדנות שירטטה את הקווים, ולא הניחה לשום פרט לחמוק מתחת ידיה. זה מעיד על חוש אחריות, משמעת עצמית, סדר ושיטתיות.

בעולם שיצרה, הכול היה צפוי: היה שכר ועונש וטוב ורע. חלוקה זו עזרה לה למסגר את רגשותיה ומחשבותיה בתבניות של חוקים וערכים. נראה כי האמינה בתום לב, שאם תפעל על פי הערכים שעל פיהם חונכה, העולם יהיה מסודר וכולו טוב. היא לא הרשתה לעצמה כל ספונטניות, מחשש שתפר את הסדר שהגן עליה. שירי הילדים שכתבה איפשרו לה, כפי הנראה, לתת ביטוי לרגשותיה. החלוקה הטוטלית של שחור-לבן המאפיינת את עולם הילד הייתה לה נקודת מוצא והזהרות.

ההמושך של כתב היד, בדף השני, נראה זוויתי יותר. יש בו משיכות עט שנעשו בתעווה יחסית, וניכר כי תחושת המחנק הנובעת

[illegible]